

Kahhelahi

AJALUGU JA RESTAUREERIMINE

2 AJALUGU EESTIS

3 Tüüpilisi näiteid eri perioodidest

11 RESTAUREERIMINE

11 Restaureerimiskontseptsioon
16 Ahju kasutusest, inventarist ning
praktilistest nõuannetest
17 Ahju säilivusaeg

18 LISAMATERJALID

Ajalugu Eestis

Tänapäeval seostub suurel osal inimestest kahhelahjuga vaid romantiline ettekujutus kodu hubasusest, soojusest, lahtise tule veetlusest. Küttekeha enda on meie sajandil järsult välja vahetanud keskküte ning noor põlvkond näeb põliseid ahjusid muuseumides või kohtab neid mõnes vanas majas. Kahhelahjud on Eestis olnud olulised nii kütteallikana kui ka sisekujunduselemendina. Nende areng on seotud Euroopa ahjukultuuri ja kohaliku ehitustraditsiooni koosmõjus.

Varasemad eelkäijad (kuni 15. sajand)

- Ahjud arenesid lahtisest tulekoldest, mida hakati parema sooja salvestamise eesmärgil järk-järgult ümbritsema kiviseintega.
- Kahli eelkäijaks oli savist ahjupott, mille suuosa jäi ruumi poole ja mille põhja kaudu juhiti kuum õhk loomuliku konveksiooni mõjul ruumi.
- Euroopas hakkasid glasuuritud kahhelahjud levima juba keskajal, eriti Saksamaal ja Böömimaal.

Kahhelahjude jõudmine Eestisse (16.–17. sajand)

- Kahhelahjud jõudsid Eesti alale hiliskeskajal ja varauusajal koos saksa kultuurimõjudega.
- Esialgu kasutati neid peamiselt mõisates ja linnakodanike majades, kus need asendasid lihtsamaid kerisahjusid.
- Varased kahhelahjud olid sageli tumerohelise või pruuni glasuuriga ja tugevalt ornamentidega kaunistatud.

Kahhelahjude plahvatuslik areng (18.–19. sajand)

- 18. sajandil muutusid kahhelahjud Balti mõisates ja linnahäärberites tavapäraseks.
- 19. sajandi teisel poolel hakkasid need levima ka talumajadesse ja väiksematesse linnakodudesse.
- 19. sajandi teisest poolest hakati kahhelkive tootma juba ka tehastes, mis võimaldas standardsemaid vorme ja mustreid.

20. sajand

- 20. sajandi alguses olid kahhelahjud Eesti elamutes väga levinud ning neid valmistati paljudes stiilides (neo-stiilid, juugend jne).
- Nõukogude perioodil vähenes nende ehitamine, sest levima hakkasid keskküte ja plekkahjud, kuid vanu ahjusid kasutati edasi.

Tänapäev

- Tänapäeval hinnatakse kahhelahjusid kui kultuuripärandit ja efektiivset soojussalvestavat küttekeha.
- Paljud ajaloolised ahjud on restaureeritud ning uusi ehitatakse traditsiooniliste pottsepatöö meetoditega.

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

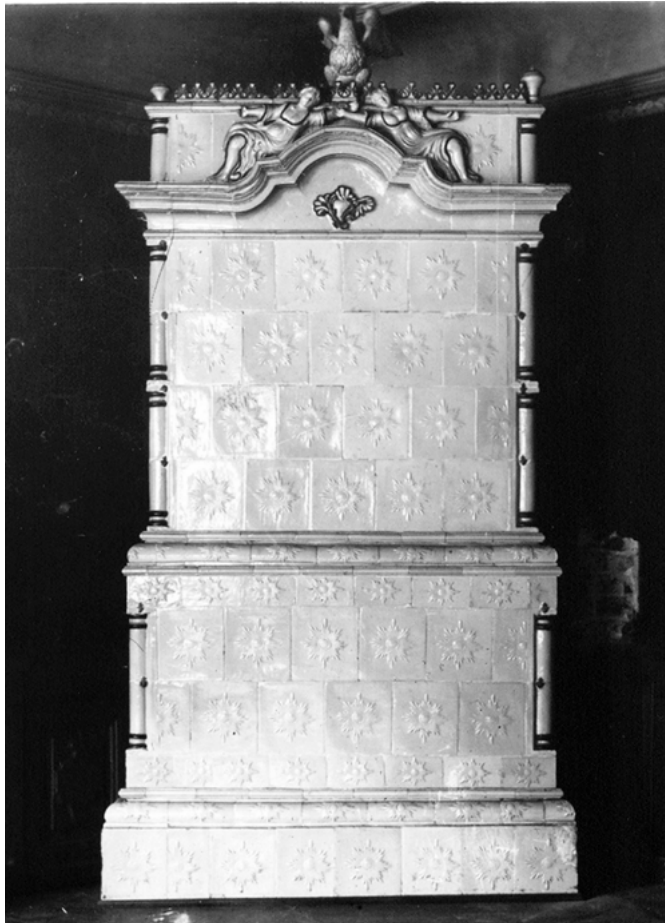

Ahjupotid 14.–15. sajandil ning barokne kahhel 1740-ndatest.

16.–17. sajandi kahleid Tallinna vanalinnast, Pidula mõisast

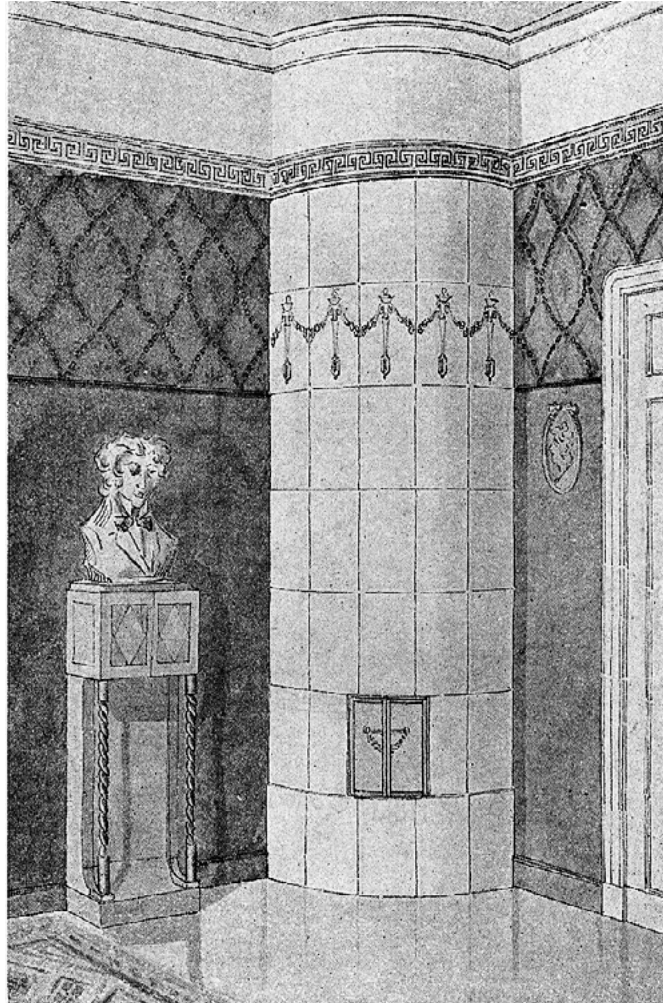
TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

Kahhelahjude plahvatuslik areng (18.–19. sajand)

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

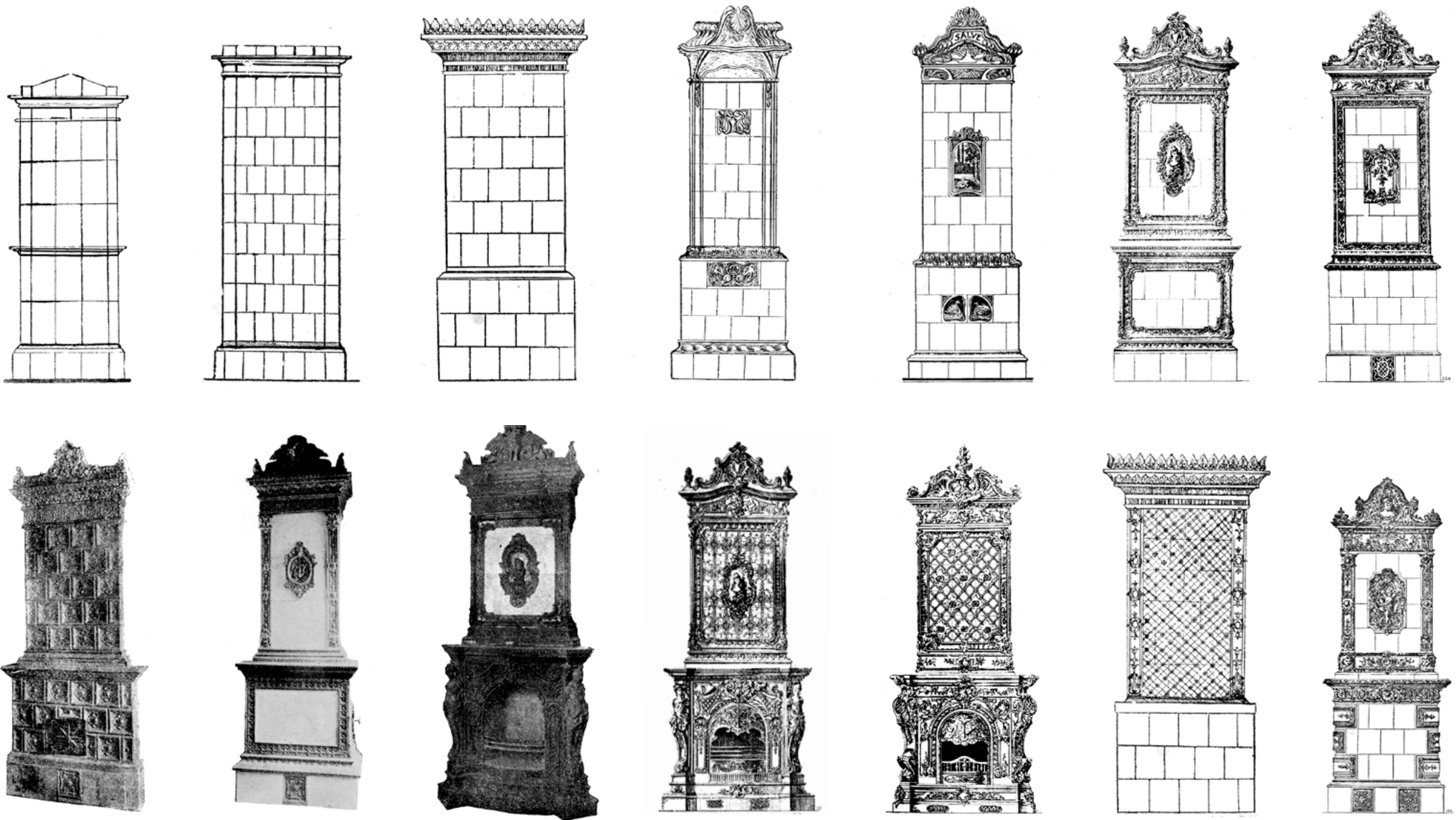
Kahhelahjude plahvatuslik areng (18.–19. sajand)

20. sajandi suurte kahlimanufaktuuride toodang. Korraga võis Eesti aladel saadaval olla paarsada ahjudisaini.

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

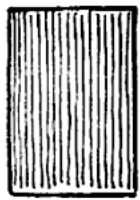
Kahhelahjude plahvatuslik areng (18.–19. sajand)

20. sajandi suurte kahlimanufaktuuride toodang. Korraga võis Eesti aladel saadaval olla paarsada ahjudisaini.

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

1918–1939 Eesti Wabariigi periood

1

5

9

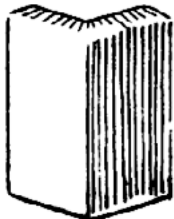
13

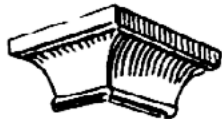
17

2

6

10

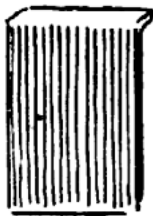
14

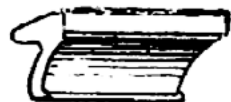
18

3

7

11

15

19

4

8

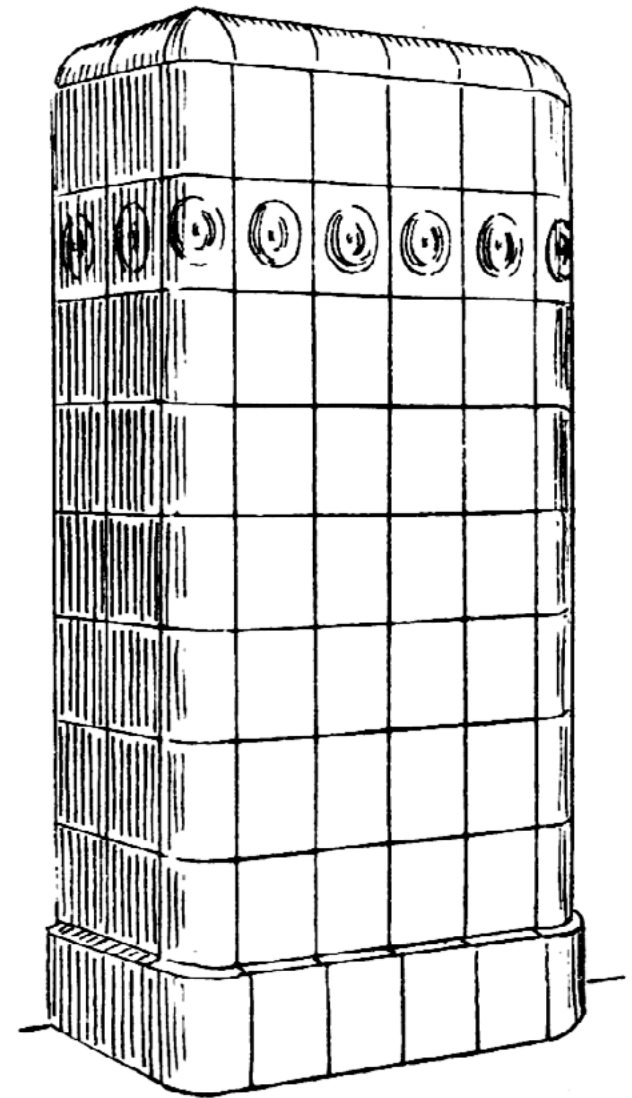
12

16

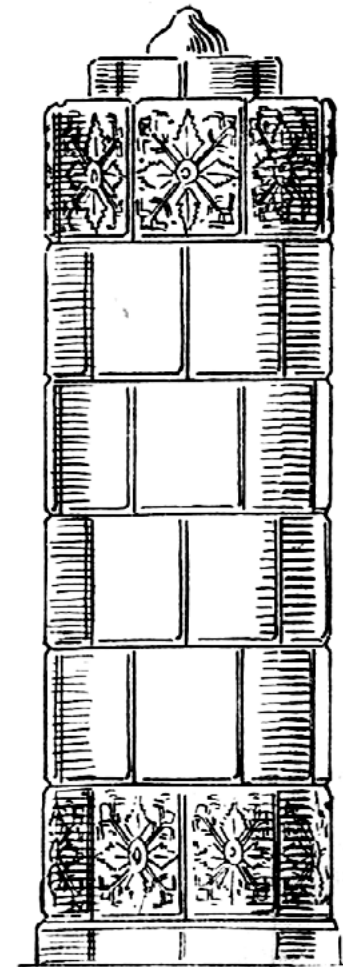
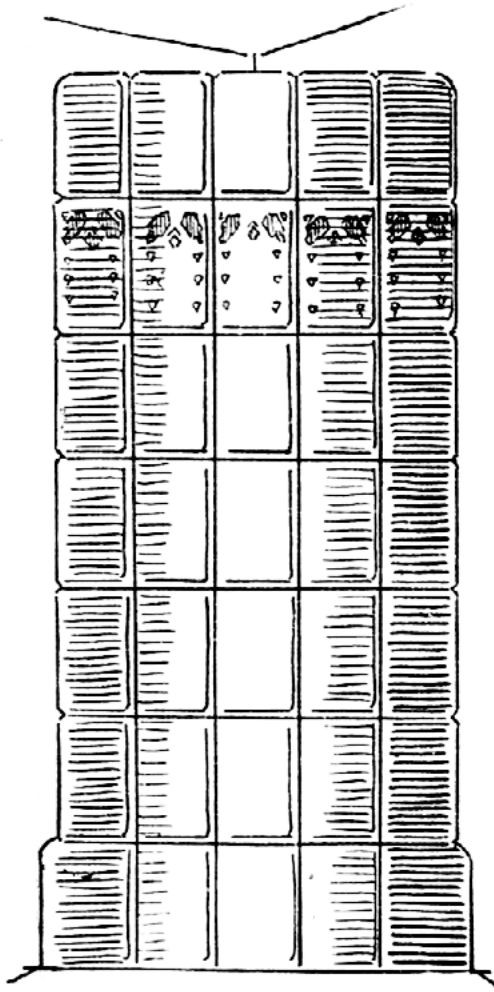
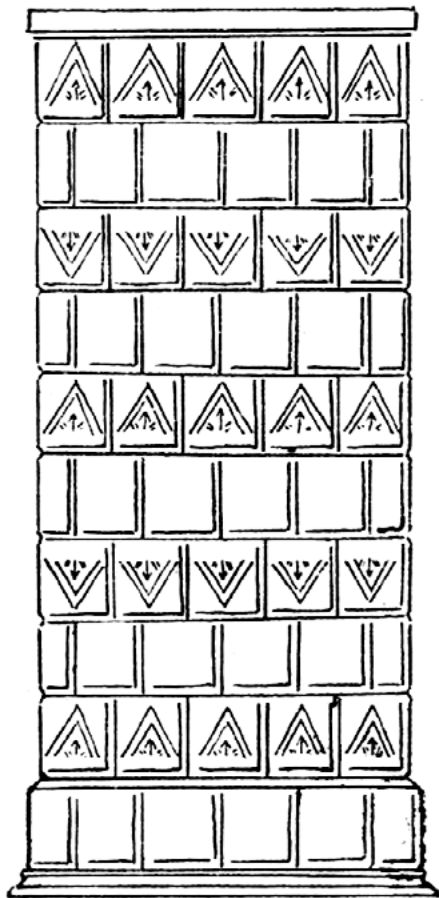
20

Enim levinud kahlitüübid, mida järjest vähemaks jääb

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

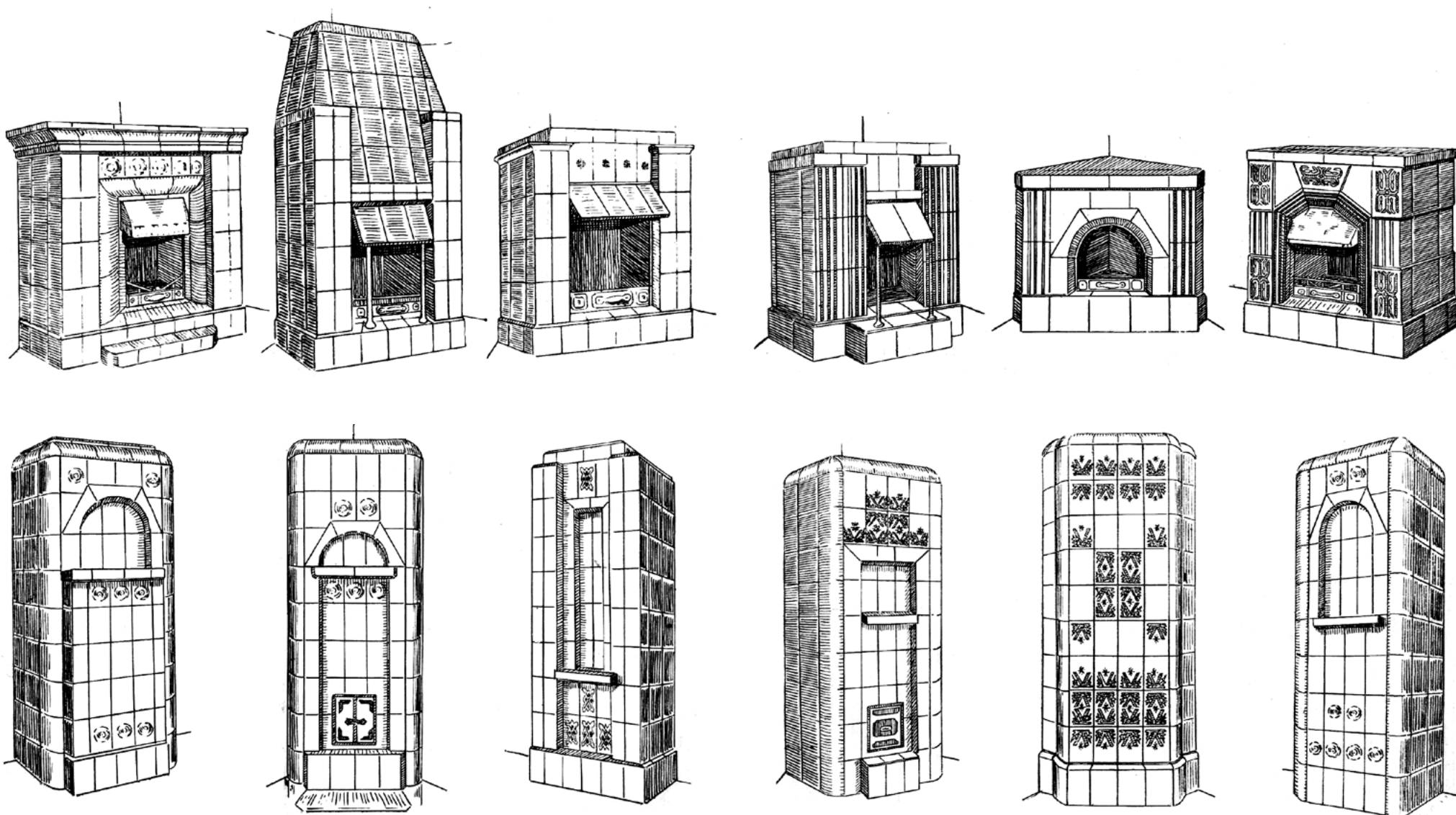
1918–1939 Eesti Wabariigi periood

Haruldasemaid siledatest kahlitest ahjusid üksikute madalreljeefsete kividega.
Toonid enamasti: valge, beež, pruun, rohelise eri varjundid, harvem sinepikollane ja meresinine.

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

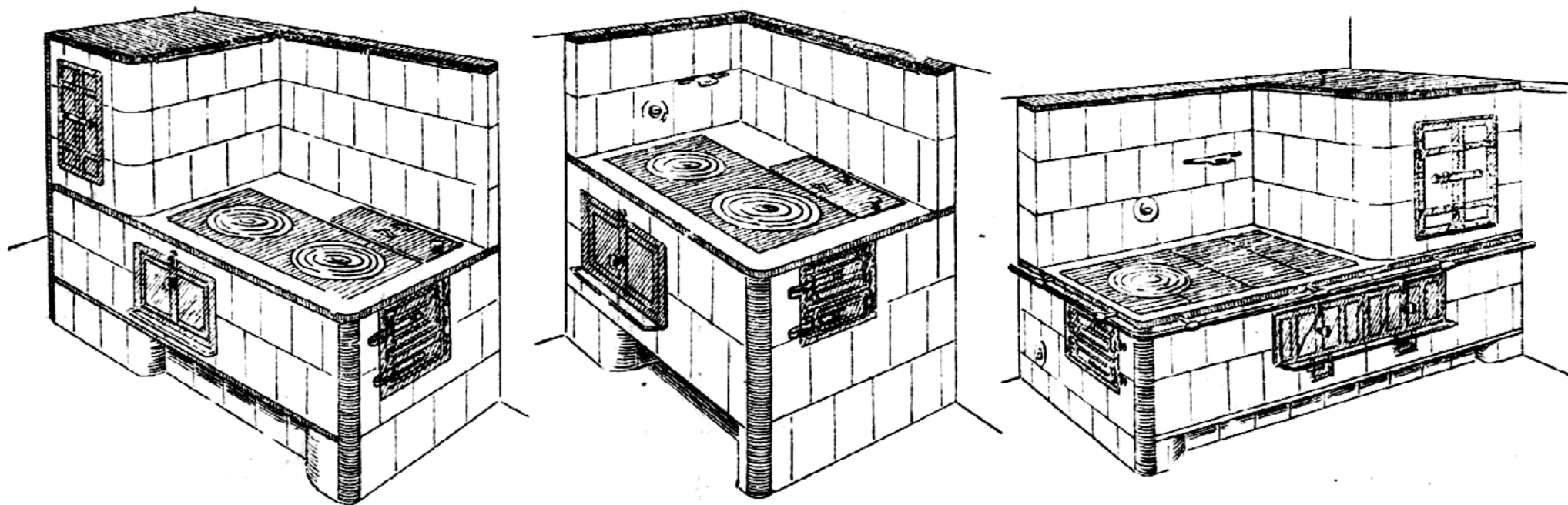
1918–1939 Eesti Wabariigi periood

Levinumaid siledatest kahlitest ahjusid üksikute madalreljeefsete kividega.
Toonid enamasti: valge, beež, pruun, rohelise eri varjundid, harvem sinepikollane ja meresinine.

TÜÜPILISI NÄITEID ERI PERIOODIDEST

1918–1939 Eesti Wabariigi periood

Pliidid, mis kindlasti vajavad ümberladumist, kuid mille taastamine on vägagi tehtav.
Pliidi taastamine on saanud viimastel aastatel väga populaarseks.

Restaureerimine

Juba mitukümmend aastat tublit tööd teinud kahhelahi paistab nüüd lõpuks lootusetult väsinud olevat – kahlid lahti, logisevad, ebasobiva ilma korral ajab tahmatopside vahedest suitsu sisse ja ahi ei salvesta enam hästi sooja. Samas on ta ilus, ajalooline, uhke karniisiga ehk isegi reljeefne või maalitud! Tuleb tuttav ette? Mida siis teha?

Kütteseadet võib ehitada ja ümber laduda vaid vastavat kutsetunnistust omav pottsepp. Kui tegemist on mälestises või muinsuskaitsealal paiknevas hoones asuva reljeefsetest või maalitud kividest ahjuga, konsulteerige enne tööde alustamist muinsuskaitseametiga spetsialistiga!

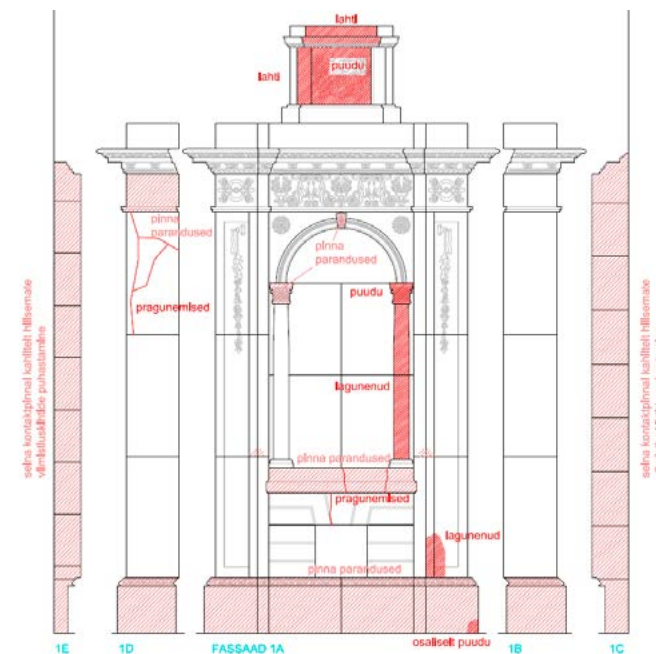
Ahjudel esinevad peamiselt mehaanilised kahjustused ning kasutusest tingitud loomulik amortisatsioon. Harvem esineb bioloogilisi või keemilisi kahjustusi. Restaureerimise iseloomu ja meetodite väljaselgitamiseks on mõistlik koostada restaureerimiskontseptsioon.

RESTAUREERIMISKONSEPTSIOON¹

- **Tee fotod** igast suunast ning kui ahi ulatub läbi vaheseina teise ruumi, siis ka teistest külgedest.
- **Võta üldisemad mõõdud põhigabariitidest** (kõrgus, laius, eenduvus seinast, kolde sügavus, kindlasti ka vahekarniisi kõrgus ja olemasolul sokli eenduvus ja kõrgus põrandast). Veel parem, tee lihtne eskiisjoonis. Väärtuslikemate ahjude puhul tehakse kahjustuste joonis, ülesmõõdistusjoonis, tööjoonis ladumiseks ning keerukamate vormide puhul ka lõiked kahliridade kaupa.
- **Nummerda ahju kahlid ridade kaupa.** Selleks on hulk mooduseid ja süsteeme. Hea, kui eskiisile saaks märkida ka kahliridade ja suundade numbrid. Kindlasti tuleb kasuks märge kahlile markeeritud noolekesega suunast tema paiknemise kohta (annab hiljem üles ladudes teadmise, et kivi ülemine külg on ülemine ja mitte alumine). Korraliku nummerdamisega võib tekkida olukord, mil kahleid tuleb liialt lihvida või vesilõikuriga lõigata, mis omakorda teeb hiljem kogu ahjukeha mõõtudelt väiksemaks.

¹ Muinsuskaitsealuste hoonete väärtuslike kütteseadmete restaureerimise kohta koostatakse vastavasisuline tegevuskava, milles need teemad juba kajastuvad!

- **Otsi kutsetunnistusega pottseppa või kultuuri-mälestiste puhul muinsuskaitse pädevustunnistusega meistrit.**²
- **Ahju maha võtmine** on soovitatav jätta spetsialisti hooleks. Juhul kui on plaan endal kahhelahi demonteerida, tuleks järgida lihtsaid reegleid. Töövahendid: pottsepahaamer,

² Pottsepatöid tohivad teha ainult eramaja omanikud oma majas. Kui tegu on juba kahepereelamu või kortermajaga, kus elab mitu leibkonda, võivad neis tuleohutusseaduse järgi küttesüsteemide parandustöid teha ainult väljaõppinud pottsepad, kel on kutsetunnistus. Eramajaomanikel tuleks lähtuda ehitiste tuleohutustandardist EVS 812-3, kus on kirjeldatud kütteseadmete tuleohutuse nõuded. Samuti tuleb meele pida küttekolde rajamist ehitusloa kohustusliku renoveerimise mõistes. Sel juhul tuleb tagada, et kolle on nõuetekohaselt ehitatud ning peale rajamist ametlikult arvele võetud.

plekitangid, vesi, respiraator. Ahju maha võtmist alustatakse ülevalt, püüdes pääseda läbi ahju lae – tavaliselt 3 kihti seotises telliseid, ahju kahlitest fassaadi seejuures puudutamata. Mõistlik on immutada ülemist osa veega, mis sulatab savimördi. Vett vala ahju peale aeg-ajalt juurde ja lase paar tundi imbuda. See meetod ei tekita meeletut tolmu ja hoiab kokku energiat. Kui lagi maas, pääseb kahlitest fassaadi taguste klambriteni, mille eemaldamisel annab järele ülemine keraamilistest kividest rida. Loksutades püüa kive murda sissepoole, mitte välja, muidu on glasuurikahjustused kerged tekkima. Nii toimides võta keha maha kuni põrandani. Kui ahju seest paljanduvad puitvaiad (nurkades), keraamilised katusekivid või vasest needitud klambrid, pöördu Muinsuskaitseameti poole (haruldased, varasemad kui 19. sajandi konstruktiivsed lahendused).

- **Ladusta kahlid korrektelt.** See tähendab, et peale maha võtmist pane võimalusel põrandale kokku kogu külg ja tee sellest fotod. Kastidesse ladustades on mõistlik iga kivi vahele panna 3 kihti ajalehepaberit või mullikile, et ei tekiks hilisemaid glasuurikahjustusi (Eriti kui ruumipuudusel vms on vaja kahleid transportida).
- Telli puuduvad kahlid või aruta meistriga läbi võimalused kivide taastamiseks. (Kui meistri pakutud meetoodika ei veena või kahli tervikust on puudu liigsed kaod, tuleks keraamikult koopiad tellida). Võimalusel kontrollida vanamaterjali ladusid, ehk leidub neil taaskasutatavaid kahleid samast perioodist, mille puhul tasub jälgida glasuuritooni (eriti heleda viimistluse puhul. Rohelise, pruuni

Lammutamisel ahju seest paljandunud puitvai, mille leidmine tänaseni säilinud ahjudes on haruldane. Foto: A. Ümar.

Haruldane barokkstiilile omane vasest nurgaklamber. Foto: A. Ümar.

tooni leidmisega ja ajalooliste detailide kokku sobitamisega on lihtsam).

- **Glasuurimata ahjufassaadi** (*terra cotta* või pottseppade seas tuntud kui lihtpott) **puhas-tamisel ja restaureerimisel kasuta järgmisi töövõtteid:** Kui ahi on kaetud eri tüüpi värvidega (õlivärv, nitro- või muud tüüpi värviga peale naturaalsete lubi- või kaseiinvärviga), siis tasub teha katsetus värvi eemaldamiseks. Seejuures võiks arvestada, et kui ahi pärineb varasemast perioodist kui 20. sajandi algus, võib alumistes kihtides esineda maalinguid.

Värvi eemaldamiseks võib proovida eri meetodeid:

1. lihvmasinaga lihvimine.
2. värvieemalduskeemia
3. kuumapuhur
4. seebikivi
5. mehaaniline puhastamine skalpelliga.

Ühest meetodit, mis alati toimib, ei ole, seega annab parima tulemuse katseeksitusmeetod! Seejuures võiks katsetused teha tsoonides, mis vähe välja paistavad. Samuti peaks tähelepanu pöörama mõningatele nüanssidele, et näiteks kuumapuhuri puhul surub kuumus tahkest olekust vedelamaks muutunud värvi kahli pooridesse, mida sealt kätte saada on äärmiselt keeruline. Ka seebikivi kasutamisel tasuks enne konsulteerida spetsialistiga, kuna vastasel juhul võivad olla kurvad tagajärjed ümbritsevale keskkonnale või vigastad ise ennast. Seebikivi puhul tuleb arvestada, et leelis pleegitab kivid heledamaks, kui nad on originaalsed;

Lihtpottidest ehk glasuurimata kahlitest ahju renoveerimine.
Foto: A. Ümar.

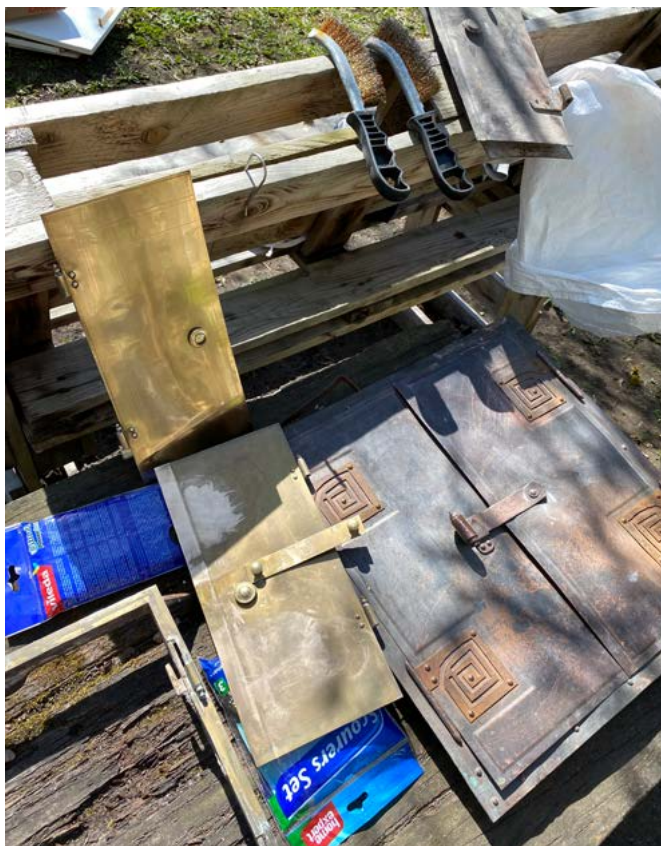
- **Glasuurimata ahjufassaadi puhul, mis on kaetud naturaalse lubi- või kaseiinvärviga kasuta järgmisi töövõtteid:** lubi- ja kaseiinvärve on väga lihtne taas sama tüüpi värvidega üle värvida. Alati tasub teha katsetus värvi eemaldamiseks, seejuures võiks arvestada, et kui ahi pärineb varasemast perioodist kui 20. sajandi algus, võib alumistes kihtides esineda maalinguid. Juhul kui tekib vajadus eelnevad kihid eemaldada, saab seda teha pestes. Kui sooja veega lihtpesu ei aita, tasuks katsetada mehaanilist eemaldamist (lihvimine).

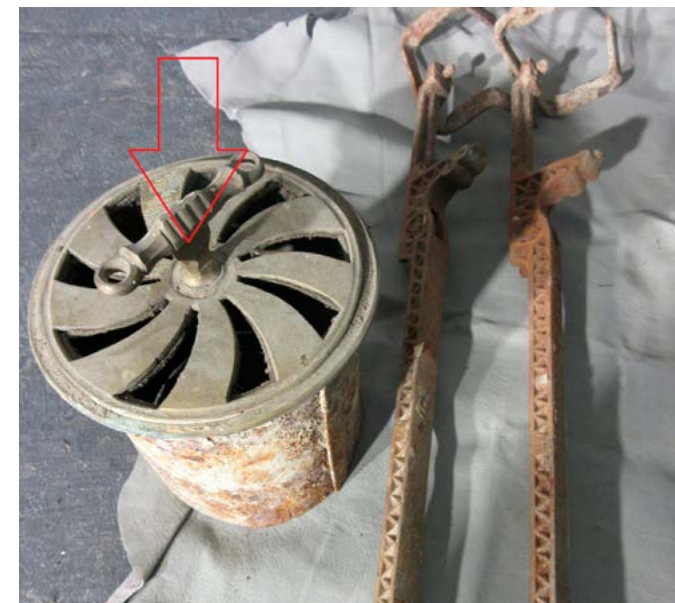
18. saj koobaltmaalingutega kahlite puhastamine. Foto: A. Ümar.

- **Glasuuritud ahjude puhul, mis on kaetud värviga, kasuta järgmisi töövõtteid:** naturaalsete värvide puhul piisab sooja veega pesust. Teist tüüpi värvide (nitro, õli jne) puhul tuleks taas rakendada katseeksitusmeetodit. Maalingute pärast pole vajadust muretseda, kui nad on glasuurina põletatud koos kahliga. Glasuuri pealt värvikihtide eemaldamine toimib kõige paremini skalpelliga kraapimise meetodil. Keemia toimib samuti hästi, kuid seda vastavalt tootjapoolsele kasutusjuhendile. Keemia eemaldab vaid teatud arvu värvikihte korraga! Keemia on tervist kahjustav variant ning vanemate kivide puhul võib minna kraklee sisse ja seda visuaalselt intensiivistada (st toob mõrade võrgustiku paremini nähtavale). PS, krakleest peene tolmu ja mustuse kätte saamine on võimatu! Glasuuritud kahlite puhul pole kuumapuhuri meetod hea, kuna ajab vedelaks kuumutatud värvi kraklee vahele, mida teoorias võiks kätte saada vaid pika leelises leotamise teel (100% seebikivilahus, vähemalt 1 päev).

- **Vuukimist vajav ahjufassaad.** Kõige parem ahjule on nn nullvuuk, see aga sõltub meistri oskustest, kes kunagi ahju ladus. Kui ajaloolisel ahjul sisu töötab ja vuugid on kasutamise (soojuspaisumiste) käigus tekkinud, siis võiks toimida järgmisel viisil nende ühtlustamiseks ülejäänud fassaadiga: vuukide täitmisel glasuuri-mata ahju puhul annab kõige parema tulemuse kui korjata kokku pottide (glasuurimata kahli) lihvimistolm, valmistades sellest vuugitäite.
Retsept: munavalge + rasvavaba piim + *terra cotta* lihvimistolm = täitemass.
Seda massi on võimalik lahjendatuna ka lihtpott-ahju värvina kasutada. Valge glasuuritud ahju puhul kasuta kriit + munavalge. Värvilise glasuuriga ahju vuukide täitmiseks sega sama massi toonimiseks muldvärvidega (titaanvalge, ooker jne) vastavalt sellele, mida on vaja saavutada.
- **Külmglasuurid.** Üheks võimaluseks ahju kadude peitmiseks või vuukide toonimiseks on külmmeetod. Selleks leidub väga erinevaid klaasi- ja portselanivärve. Paljude puhul neist tuleb arvestada peale kandmist kuumutamisega kuni 200 °C. Seega osutuvad kodusel meetodil keerukaks. Samuti on nende puhul oluline õige tooni kokku segamine ja arvestamine asjaoluga, et ajas muutuvad nad UV tõttu paar tooni tumedamaks. Keraamika külmvärvid pole ka nii vastupidavad kui põletamine, seega näiteks ornamendi peale maalides ei tohi värvikiht olla paks, muidu võib värv peale mõningast kütmist kooruda, krakleestuda ja hiljem irduda vms. Seega on pigem soovitatav pöörduda spetsialisti poole, kui ise katsetama hakata!

- **Ahju ukse restaureerimisel tuleks enamasti pöörduda spetsialisti poole.** Lihtsama malmist ukse puhul saab kasutada mehaanilist puhastamist. Levinuim meetod on uks eemaldada ning liivapritsi-ga puhastada. Seejärel kuumakindel värv (kuumakindlusega 800 °C) peale kanda (näiteks pihustatavate värvidega). Kuumakindlat värvi pintsliga uksele kandes võivad jääda triibud. Sepistatud ukse puhul on olukord tavaliselt märksa keerukam ja vajab hea sepise meistrit. Sama kehtib värvilisest metallist uste ja ahjumanuste kohta.

- **Ahju taas ülesladumisel tuleb kasutada kutsetunnistusega meistrit ja mälestiste puhul peab tal olema ka muinsuskaitseameti pädevustunnistus.**
- **Ahju fassaadide hoolduse puhul tuleks silmas pidada järgmisi töökspidamisi:**
Üldiselt on ahjude fassaadid hooldusvabad (eriti glasuuritud kahhelahjude puhul). Glasuuri pinda tuleb suhtuda kui klaasitud pinda. Samas ei tohi unustada, et ahi paisub ja kahaneb, mille tagajärjel tekib kahlile kraklee (peen pragude võrgustik). Krakleed ei tohi karta, vaid sellesse tuleb suhtuda aupaklikult! Mida vanem on ahi, seda jämedam on kraklee. Seejuures tuleb pideva pesu tagajärjel kraklee rohkem esile. Glasuuritud ahju tuleb seega puhastada vaid kuivmeetodil, näiteks mikrokiudlapiga (tekitab hõõrdumisel staatilist elektrit, mis seob tolmu enda külge). Glasuurimata püsti seisvat ahju on puhastada veel raskem. Tõenäoliselt on mustus pooridesse tunginud ja sealt seda tavameetoditega kätte ei saa! Glasuurimata ahju hoolduse parim meetod on naturaalse värvidega üle värvimine või kiviõliga (*terra cotta* tooni intensiivistamine) katmine, mis annab sarnase tulemuse nagu puidu õlitamine. Kõiki neid meetodeid tasub enne kuskil varjatud tsoonis katsetada.

Ahju pika eluea tagamise lihtsad põhimõtted, mis ajas ei ole muutunud:

Järva Teataja nr. 92, 12 august 1938

Risti raudteejaamas plahvatas ahi.

Naine sai kivikildadest kriimustada.

Risti raudteejaama ooteruumis leidis kolmapäeva hilisõhtul kella 11 paiku aset küllaltki harukordne õnnetus nimelt lõhkes kütisel ooteruumi pottkiwidest ahi ning varises täiesti kokku. Ahi olt alles saanud valmis ning kuivatamise eesmärgil olt sinna tehtud tuli. Arvatakse, et ahju lõhkemise põhjustajaiks olid veeaurud, mis tekkisid sinna suurel hulgal esmakordsel tugeval kütisel. Ahju lõhkemisel lennanud kiwikildudest sai kätele ja jalgadele kriimustusi juhuslikult ooteruumis viibinud Leena Alamaa, 87 aastat vana, kes elab Läänemaal, Piirsalu vallas.

1.

1. Ahju siibrit ei tohi valmimise järel 1 kuu jooksul sulgeda. Ahi on niiske, kütmise järel peab niiskuse ahjust välja laskma, muidu hakkab kahhelahi pragunema.
2. 1 kuu jooksul võib ahju kütta 1 kord päevas 1 sületäie kuivade lehtpuust küttepuidudega.
3. 1 sületäis puid ei tohi olla rohkem kui ahju suust sisse mahub.
4. 1 kuu järel võib hakata ahju siibrit kütmise järel sulgema.
5. Ahju ei või panna korraga rohkem kui üks sületäis puid. Ahju võib kütta 2 korda päevas, nt hommikul ja õhtul.

Kütuse põletamiseks vajalike tingimuste tagamiseks ja tahma süttimise vältimiseks suitsulõõris tuleb kütteseadet puhastada vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui:

1. aastaringselt kasutatavat kütteseadet – kaks korda aastas;
2. hooajaliselt kasutatavat kütteseadet – üks kord aastas enne hooaja algust.

Ahju, pliidi või kamina kütmine ruumis lõpetatakse vähemalt kaks tundi enne töö lõppu või magamaminekut.

Kütteseadme kasutamisel ei tohi:

1. paigaldada suitsulõõri ventilatsiooniresti või kasutada ventilatsioonilõõri suitsu juhtimiseks;
2. kinnitada kütteseadme suitsukorstna külge raadio- või televisioonianteni või muud samalaadset seadet, kui see ei ole ehitise või kütteseadme ehitusprojektiga ette nähtud;
3. kütta pragunenud ahjuseinaga, mittekorras koldeukse või muu tulekahju põhjustada võiva defektiga kütteseadet;
4. süüdata kütteseadme koldes tuld põlevvedeliku abil;
5. kütta katelt, ahju või pliiti koldeust sulgemata;
6. kütta kivisöe, kooksi, põlevkivi, gaasi või sünteetilise materjaliga küttekollet, mis pole vastava kütuseliigi jaoks ette nähtud või kohandatud;
7. paigutada kütust, põlevmaterjali või -eset kütteseadme välispinnale lähemale kui 0,5 m ja selle koldeava ette lähemale kui 1,25 m koldeava esiservast;
8. kuivatada küttepuid, riietus- või muud põlevat eset kütteseadmel;
9. jätta küdevat küttekollet järelevalveta, välja arvatud automaatjuhtimisega kütteseadet;
10. paigutada kustutamata sütt või tuhka põlevmaterjali jäätmete hoiukohta või põlevmaterjalist taarasse.

AHJU KASUTUSEST, INVENTARIST NING PRAKTILISTEST NÕUANNETEST

- Pärast pikka seismist tuleb ahi enne kasutuselevõttu üle vaadata ja vajadusel lasta korstnapühkijal kontrollida nii küttekolle kui ka korsten. Esimesed küttesed peaksid olema mõõdukad ja järkjärgulised, et vältida pragunemist ning tagada niiskuse ohutu välja-kuivamine. Suvilas ahju kasutuselevõtul pärast pikka seismist tuleks esmalt kontrollida korstna ja ahju seisukorda (soovitavalt korstnapühkija poolt), veenduda tõmbes ning eemaldada võimalikud takistused. Esimestel kordadel kütta rahulikult ja väikeste kogustega, et ahi saaks aeglaselt soojeneda ja niiskus välja kuivada. Sissekütmisel tuleks alustada väikeste küttekogustega ning suurendada kuumust mitme kütiskorra jooksul, kuni ahi saavutab tavapärase töörežiimi. Sissekütmisel on mõistlik alustada väga väikese kogusega – umbes 1–2 kg kuivi puid korraga (nt paar halgu). Järgmiste kütmistega võib kogust järk-järgult suurendada (2–4 kg), kuni paari-kolme päeva jooksul jõuab tavapärase küttekoguseni.
- Ahju töötamise ajal toimib hoones loomulik ventilatsioon osaliselt läbi põlemisõhu juurdevoolu ja korstna tõmbe – soe õhk liigub üles ja põlemisgaasid korstnast välja ning asemele tuleb värske õhk. Sel viisil toimub hoone loomulik ventileerimine. Näiteks mõisates, kus on keerukamad lahendused, võetakse jahedam õhk keldrist läbi eraldi lõõri, mis soojenedes liigub läbi esimese korruse ahju sees olevate õhutunnelite (ei ole kuidagi ühenduses suitsulõõridega) ning

Tahmunud pinda kahhelahju ahjusuu kohal tasub proovida puhastada tuha abil. Foto: Ü. Alev.

väljub ahju peal olevast õhurestist. Seda kasutati vaid hästi kõrgetes ruumides nagu fuajeed või siseatriumid. Mõte oli lihtne – panna keldris õhk liikuma, kasutada sama keldrist võetud õhku ülemise korruse ruumide soojendamiseks ning suruda õhk kõrge ruumi lae alla. Lahenduse geniaalsus seisnes asjaolus, et ahju vastas pidi asetsema kamin, mis kiirgas soojust alt. Seega segati õhuvoolude mõttes kogu kõrge ruumi õhk ühtlaselt ning samal ajal kuivatati keldrit ja seda vaid ühe ahju ja kamina koostoimega!

- Siibrite eelistamisel sõltub kõik ahju projektist ning enda väljakujunenud harjumustest. Ajaloolised siibrid on reeglina asendatud uuemate tüüpidega, näiteks pöördsiiber. Meie kultuuriruumis ongi levinud peamiselt pöörd- ning lehtsiibrid. Harvem esineb siinidel lehtsiibreid või ürgseid kivisiibreid. Leidub ka koldeid, millel siiber puudub. See on võimalik vaid juhul kui ahju uks sulgub hermeetiliselt – st edasist õhu liiklust koldesse ei saa tekkida. Põhimõte on kõigil üks – sulgeda õhuvool pärast suitsugaaside väljumist. Viimastel dekaadidel on hakatud kasutama lahendust, mil puuritakse siibri sisse auk, et vältida suitsugaaside ruumi imbumist enneaegsel sulgemisel. Selline lahendus aitab vaid juhul, kui ahju koldes hõõguvad söed veel pisut gaase eritavad. Üldiselt tasub iga kord peale siibri sulgemist nina kolde kohale tõsta ning hingata ca 30 sekundit. Vingu eritamine ruumi on igale ühele hästi äratuntav ja selles on võimatu eksida.
- Tuhaluuke leidub Eestis väga erinevaid. Haruldasemad on 19. sajandi varaste malmi-valutehaste toodang (Kronstadt, Mars). Neid on lihtne teistest omasugustest eristada kuna nende pealmine ornamentika või stseenid elust enesest on reljeefsed. Hilisemat tüüpi tuhaluugid või topsid (plekist keeratud) on reeglina siledad või äärmisel juhul mõne üksiku kofreeringuga (plekki vajutatud madalvaltsiga). Uus paigaldatav tuhaluuk peab üldjuhul olema mittesüttivast materjalist, tihedalt sulguv ja ohutult kasutatav, et tuhk ega sädemed ei pääseks ruumi ning tuleoht oleks välditud. Eesti õigusaktid annavad siin peamiselt üldise tuleohutusraami, aga

täpsemad lahendused on seotud küttesüsteemi tehnilise lahenduse, projekti ja standardiga EVS 812-3. Praktikast tähendab see, et tuhaluuk peab olema terve, korralikult sulguv ja paigaldatud nii, et selle kasutamine ei süüta lähedal olevaid põlevaid materjale; vana ahju puhul hindab nõuetekohasust kõige kindlamalt korstnapühkija või pottsepp kohapeal. Siin võib tekkida ajalooliste luukidega probleem, kuna nad ei vasta tuleohutuse normidele. Nimelt kui nad on koldele lähedal, siis on mõistlik nendesse sisse lõigata tulekindlast villast ca 5 cm paksune kiht. See lahendus väldib ajaloolise luugi kuumaks minemist ning üldiselt on Päästametnik sellisel viisil lahendused heaks kiitnud. Samas tuleb ära märkida, et iga lahendust vaadatakse eraldiseisvalt.

- Kui ahju kolle on ajanud suitsu sisse või kui küttekehale on paigaldatud modernne klaasuks, kuid see on mustaks tahmanud, leidub kemikaale, millega seda likvideerida, kuid see ei ole soovitatav, sest ajab mustuse pooridesse, kriibib klaasi mikrotasandil jne. Kõige lihtsam on võtta ajalehepaber ning kasta pooleldi vette. Seejärel tulla sellega ahju juurde ning pista märgunud pool paberist koldes asuvasse valgesse tuhka (mitu korda läbi põlenud valgeks muutunud põlemisjääk, mis eriti hästi tekib lehtpuu põletamisel). Niiske paber võtab enda külge valge tuha ning sellega hõõrudes tuleb must tahm lihtsasti pindadelt maha. Kui mustus on eelnevalt juba pooridesse „pestud“ siis seda enam sellise meetodiga kätte ei saa. Kahhelahjude puhul nii kahli pindadelt või klaasukselt toimib see võtte ideaalselt!

AHJU SÄILIVUSAEG

Korrektse hooldamise, kasutuse ja küttematerjali puhul säilib ahi sada aastat ja kindlasti enamgi. Ahju hävitamine mälestises on vastuolus Muinsuskaitseseadusega.

Kui tegemist on mälestisega või muinsuskaitsealal paikneva ehitisega, konsulteerige kindlasti enne tööde alustamist muinsuskaitseameti spetsialistiga!

Pidev hooldus tagab ahjude säilimise ja ohutuse!

LISAMATERJALID

Veski, A. **Ahjud, pliidad, kaminad**. 2005.

Päästeameti veebitrükis **Küttesüsteemide tuleohutus**

MUINSUSKAITSEAMET

info@muinsuskaitseamet.ee
www.muinsuskaitseamet.ee

Infokaardi koostaja:
Artur Ümar 2020. aastal.

Projekti kaasrahastab Euroopa Liit.
Siin väljendatud seisukohad ja arvamused
on ainult autorite omad ega pruugi kajastada
Euroopa Liidu või CINEA seisukohti.
Euroopa Liit ega toetust andev asutus
ei saa nende eest vastutada.

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

 **muinsus
KODU**
renoveerimise teejuht